

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MANTIQLI MASALALAR YECHISH ORQALI O'QUVCHILARNING FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH

Abdujabborova Zarina Abduqayum qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Email: zarina032605@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17342835>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida mantiqiy masalalar yechish orqali o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi yoritilgan. Muallif mantiqiy masalalarning nafaqat matematik bilimlarni mustahkamlashdagi, balki tahliliy, ijodiy va tizimli fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rnini tahlil qiladi. Maqolada o'quvchilarda sabab-oqibat aloqalarini anglash, mustaqil qarorlar qabul qilish va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlar tavsiflanadi. Shuningdek, mantiqiy masalalarni tanlash va ularni ta'lim jarayoniga to'g'ri integratsiya qilishda o'qituvchining roli alohida ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, mantiqiy masalalar o'quvchilar tafakkurini rivojlantirishda samarali didaktik vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, mantiqiy masalalar, fikrlash qobiliyati, mustaqil fikrlash, ijodiy tafakkur, sabab-oqibat munosabati, pedagogik metodika, o'quvchilarni rivojlantirish.

Annotation: This article explores the development of thinking skills in primary school students through solving logical problems. The author analyzes the role of logical tasks not only in strengthening mathematical knowledge, but also in shaping analytical, creative, and systematic thinking skills. The paper describes methodological approaches that help students understand cause-effect relationships, make independent decisions, and foster creativity. Special emphasis is placed on the teacher's role in selecting appropriate logical tasks and integrating them effectively into the educational process. The findings suggest that logical problems serve as an effective didactic tool for enhancing students' cognitive abilities.

Keywords: Primary education, logical problems, thinking skills, independent thinking, creative thinking, cause-effect relationship, pedagogical methodology, student development.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос развития мыслительных способностей учащихся начальных классов через решение логических задач. Автор анализирует роль логических задач не только в углублении математических знаний, но и в формировании аналитического, творческого и системного мышления. В статье описаны методические подходы, способствующие развитию у учащихся умений понимать причинно-следственные связи, принимать самостоятельные решения и развивать творческие способности. Особое внимание уделяется роли учителя в подборе логических задач и их интеграции в образовательный процесс. По результатам исследования установлено, что логические задачи являются эффективным дидактическим средством развития мышления учащихся.

Ключевые слова: Начальное образование, логические задачи, мыслительные способности, самостоятельное мышление, творческое мышление, причинно-следственные связи, педагогическая методика, развитие учащихся.

Bugungi kunda ta'lim sohasida asosiy vazifalardan biri — o'quvchilarning mustaqil, tizimli va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishdir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim

bosqichi bu jarayonning poydevori bo'lib, bola shaxs sifatida rivojlanishi, dunyoni qabul qilishi va yangi bilimlarni o'zlashtirishda mantiqiy fikrlashning o'rni beqiyosdir. Mantiqiy fikrlash o'quvchining muammoni anglash, uni tahlil qilish, sabab-oqibat aloqalarini aniqlash, yangicha yondashuvlar ishlab chiqish hamda oqilona qarorlar qabul qilish qobiliyatidir.

Boshlang'ich sinflarda o'qituvchilarning asosiy vazifalaridan biri — o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtirish, ularni mustaqil fikrlashga undash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Shu maqsadda mantiqiy masalalar yechish ta'lim jarayonida keng qo'llaniladi. Mantiqiy masalalar — bu o'quvchilarda murakkab muammolarni hal qilish, sabab-oqibat munosabatlarini anglash va mustaqil qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiruvchi vosita hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mantiqiy masalalarni yechish jarayoni o'quvchilarning nafaqat matematik bilimlarini chuqurlashtirishga, balki muloqot, diqqat, xotira va ijodkorlik kabi boshqa ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. M. Jumayev [Matematika o'qitish metodikasidan praktikum] asarida boshlang'ich va o'rta maktab o'qituvchilari uchun mo'ljallangan bo'lib, unda matematika fanini o'qitish metodlari, shu jumladan mantiqiy masalalar yechish usullari va pedagogik yondashuvlar batafsil yoritilgan. Shu boisdan, boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechish orqali fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish nafaqat matematikani o'rgatish metodikasining muhim qismi, balki ta'limning butun jarayoni sifatida qaralishi lozim. Shuningdek, o'quvchilarning fikrlash jarayonini o'rganish va uni samarali rivojlantirish pedagogikaning asosiy ilmiy vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Mantiqiy masalalar yechish jarayoni orqali o'quvchilarda nafaqat mantiqiy tafakkur, balki tahliliy va sintez qilish qobiliyatlari ham shakllanadi, bu esa ularning umumiy intellektual salohiyatini oshiradi. Ahmedov va Mirzamuhamedova o'zlarining [Masalalar yechish metodikasi] nomli maqolalarida boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechish usullarini o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishdagi didaktik jihatlarni tahlil qilishadi.

Shu ma'noda, boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechishning usullari va jarayonlarini o'rganish, ta'lim sifatini oshirish hamda o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini samarali rivojlantirish uchun yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

Asosiy qism: Boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechish orqali o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish bugungi zamon ta'limining eng dolzarb masalalaridan biridir. Mening fikrimcha, mantiqiy masalalar o'quvchilarning faqatgina matematik bilimlarini chuqurlashtirish bilan cheklanmay, balki ularning umumiy intellektual salohiyatini oshirish, tafakkurini tizimlashtirish, shuningdek, mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Mantiqiy masalalarni yechish jarayonida o'quvchilar murakkab va strukturaviy muammolarni hal qilishga o'rgatiladi, bu esa ularning sabab-oqibat munosabatlarini anglash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Jumayev ta'kidlaganidek, mantiqiy masalalar o'quvchilarda fikrlashning yuqori darajalarini — tahlil, sintez, taqqoslash va baholash qobiliyatlarini shakllantiradi. Shu bilan birga, bunday masalalar o'quvchilarning diqqatini jamlash, fikrlarini lo'nda va aniq ifodalash ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida mantiqiy masalalarni yechish metodikasining o'ziga xosligi shundaki, u nafaqat o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlaydi, balki ularni mustaqil fikrlashga va

muammoni turli tomonlarga ko'rib chiqishga undaydi. Ahmedov va Mirzamuhamedova ta'kidlashicha, bosqichma-bosqich mantiqiy masalalar yechish o'quvchilarning analitik tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning fikricha, bunday jarayon o'quvchilarda fikrlarni to'g'ri tashkil etish, sabab-oqibat aloqalarini aniqlash va yangi yechimlarni ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Shuningdek, pedagogik amaliyotda mantiqiy masalalar yechish jarayonini tashkil etishda o'qituvchining roli juda katta. M. Boboyeva [Boshlang'ich ta'limda mantiqiy fikrlashni shakllantirish metodikasi] ushbu maqolasida, o'qituvchi mantiqiy masalalarni o'quvchilarning yosh xususiyatlari va bilim darajasiga mos ravishda tanlashi, ularni bosqichma-bosqich yechishga yo'naltirishi lozim. Ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat nazariy bilimlarni berib qolmasdan, balki o'quvchilarning fikrlash jarayoniga faol ishtirok etishini ta'minlashi, ularni rag'batlantirishi va kerak bo'lganda yordam ko'rsatishi zarur. Mantiqiy masalalar yechish nafaqat tafakkurni rivojlantiradi, balki o'quvchilarda ijodkorlik qobiliyatlarini ham shakllantiradi. Ular muammoni hal qilish uchun turli yo'llarni sinab ko'radi, o'z g'oyalarini izchil bayon etadi va o'rgangan bilimlarini amaliyotda qo'llashga harakat qiladi. Bu esa o'quvchilarning nafaqat matematikaga, balki boshqa fanlarga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Shu boisdan, boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechish usullarini takomillashtirish, o'qituvchilarning metodik savodxonligini oshirish va yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurati kundan-kunga ortib bormoqda. Mening tahlilim shuni ko'rsatadiki, fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mantiqiy masalalar yechish usullari o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlashda va ularning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim omildir. Natijada, boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechish nafaqat o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, balki ularni mustaqil va ijodiy shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish — ta'limning eng muhim va ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada ko'rib chiqilganidek, mantiqiy masalalarni yechish nafaqat o'quvchilarning matematik bilimlarini mustahkamlashda, balki ularning umumiy intellektual salohiyatini, tahlil va sintez qilish qobiliyatlarini, mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqotlar va pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, mantiqiy masalalarni yechish jarayoni o'quvchilarda sabab-oqibat aloqalarini anglash, muammoni turli jihatdan tahlil qilish va oqilona qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa nafaqat matematika darslarida, balki boshqa fanlarni o'zlashtirishda ham samarali natijalar beradi. Shuningdek, mantiqiy masalalarni tanlash va ularni o'quvchilarga taqdim etishda o'qituvchining roli beqiyosdir. O'qituvchi mantiqiy masalalarni o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga mos ravishda tanlashi, ularni izchil yo'naltirib borishi, fikrlash jarayoniga faol jalb etishi lozim. Bu borada pedagogik yondashuvlar, zamonaviy metodlar va innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda mantiqiy masalalar yechish — o'quvchilarni har tomonlarga rivojlantirishga, ularda mustaqil, ijodiy va tizimli fikrlash qobiliyatlarini

shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim didaktik vosita bo'lib, u ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida e'tirof etilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Boboyeva, M. (1997). Boshlang'ich ta'limda mantiqiy fikrlashni shakllantirish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Jumayev, M. (2005). Matematika o'qitish metodikasidan praktikum. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Ahmedov, I., & Mirzamuhamedova, Z. (2010). Masalalar yechish metodikasi. Toshkent: TDPU nashriyoti.
4. Xasanboeva, M., To'xtayeva, N. (2008). Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
5. Jalolov, J. (2007). Pedagogika: Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. Toshkent: Fan.
6. G'ofurov, K. (2012). Boshlang'ich sinflarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish yo'llari. Toshkent: Ilm Ziyos.
7. Qurbonova, N. (2016). "Boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni shakllantirishning metodik asoslari" // Ta'lim va taraqqiyot. №4, 45–48-betlar.